

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ СУДДІВ ТА ЇХ ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ

Вапнярчук В. В.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Норма п.23 ч.1 ст.3 КПК, пояснюючи термін «суддя», по суті диференціює цього суб'єкта за інстанційною ознакою. Однак, якщо проаналізувати положення інших статей чинного КПК, то можна запропонувати й дещо інший підхід до такої диференціації. Вважаємо, цілком правомірним та доцільним є поділ всіх суддів у кримінальному провадженні на дві категорії: ординарні¹ (або судді без спеціального процесуального статусу) та неординарні (або судді зі спеціальним процесуальним статусом).

Ординарним (або суддею без спеціального процесуального статусу) слід вважати професійного суддю, який відповідно до Конституції України та Закону України «Про судоустрій та статус суддів» призначений чи обраний суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі, та який не наділений повноваженнями по здійсненню провадження щодо окремих категорій осіб або у певному провадженні чи у певній сфері.

До неординарних (або суддів з спеціальним статусом) варто відносити: а) професійних суддів, уповноважених на здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх; б) професійних суддів, уповноважених на здійснення кримінального провадження щодо окремих державних службовців; в) присяжних та г) слідчих суддів.

Професійні судді, уповноважені на здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх. Відповідно до ч.10 ст.31 КПК кримінальне провадження щодо розгляду стосовно неповнолітньої особи обвинувального акта, клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, їх продовження, зміну чи припинення, а також кримінальне провадження в апеляційному чи касаційному порядку щодо перегляду прийнятих із зазначених питань судових рішень здійснюються суддею, уповноваженим згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів» на здійснення кримінального провадження стосовно неповнолітніх.

¹Термін «ординарний» відповідно до тлумачного словника української мови, це такий, «який нічим не виділяється серед інших; звичайний, рядовий». Див.: Словник української мови: в 11 томах. – Т.5, 1974. – С.742. Таким чином, «не ординарний» потрібно розуміти як той, що чимось виділяється, є не звичайним.

З процитованого вище положення КПК випливає два наслідки: по-перше, спеціалізацію розгляду кримінальних справ при вирішенні будь-яких питань (зокрема, не тільки щодо притягнення до кримінальної відповідальності); по-друге, закон передбачає необхідність такої спеціалізації в судах різних інстанцій (підтвердженням цього є зміст п.19 Розділу XI. Перехідні положення до КПК України, який передбачає необхідність обрання таких суддів у цих судах).

Судді, уповноважені здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, не звільняються від виконання обов'язків судді відповідної інстанції, проте здійснення ними таких повноважень враховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення.

Професійні судді, уповноважені на здійснення кримінального провадження щодо окремих державних службовців. Правовою підставою для виокремлення цієї категорії суддів є положення ч.9 ст.31 КПК. «Кримінальне провадження стосовно службових осіб, які займають особливо відповідальне становище відповідно до частини першої статті 9 Закону України «Про державну службу», та осіб, посади яких віднесено до першої категорії посад державних службовців, здійснюється: 1) в суді першої інстанції – колегіально судом у складі 3 професійних суддів, які мають стаж роботи на посаді судді не менше 5 років...; 2) в апеляційному порядку – колегіально судом у складі 5 професійних суддів, які мають стаж роботи на посаді судді не менше 7 років; 3) в касаційному порядку – колегіально судом у складі 7 професійних суддів, які мають стаж роботи на посаді судді не менше 10 років».

Як бачимо, неординарність категорії суддів, які уповноважені на здійснення кримінального провадження щодо окремих державних службовців, полягає в необхідності наявності в них відповідного досвідного цензу, що визначається певним стажем роботи на посаді судді.

Присяжні. Відповідно до ч.1 ст.57 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» присяжним є громадянин України, який у випадках, визначених процесуальним законом (ч. 3 ст. 31 КПК), вирішує справи у складі суду спільно із професійними суддями, забезпечуючи згідно з Конституцією України безпосередню участь народу у здійсненні правосуддя. Частина 2 цієї статті передбачає, що присяжні під час розгляду і вирішення справ користуються повноваженнями судді.

На підставі процитованої вище норми статті ст.57 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», а також положень статей 383-391 КПК, які регламентують провадження в суді присяжних, можна зробити висновок про:

– по-перше, тимчасовий характер статусу присяжного, що обумовлений здійсненням повноважень судді лише на час виконання обов'язків із здійснення правосуддя в конкретному кримінальному провадженні. В інший час присяжні не є суддями;

– по-друге, наявність процесуальних передумов здійснення присяжним повноважень судді, якими, на наш погляд, є: а) належний відбір присяжних; б) приведення присяжних до присяги; в) включення присяжних до колегії суддів, до складу якої обов'язково повинні входити два професійних судді і три присяжних; г) регламентований законом порядок наради і голосування в суді присяжних.

Слідчі судді. Відповідно до п.18 ч.1 ст.3 КПК, слідчий суддя – це суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому КПК, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому ст.247 КПК, –

голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя.

Виходячи з аналізу процитованого положення закону можна виділити дві категорії слідчих суддів:

1) суддя суду першої інстанції (такими є лише загальні місцеві суди). Цю категорію слідчих суддів умовно можна ще назвати «штатні слідчі судді», тобто ті, які статус слідчого судді набули шляхом обрання з поміж суддів певного суду іншими суддями цього ж суду для виконання повноважень слідчого судді. Визначення конкретного слідчого судді в конкретному судовому провадженні, здійснюється автоматизованою системою документообігу суду в порядку ст.35 КПК.

2) голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя. Ця категорія слідчих суддів інколи виконує їх функції або у зв'язку із зайняттям відповідної посади (голови апеляційного суду), або за призначенням останнього в конкретному кримінальному провадженні.

Стосовно процесуального статусу слідчих суддів, то, вважаємо за доцільне висловити декілька таких зауваг:

По-перше, виходячи з процитованого вище легального поняття слідчого судді основним призначенням цього суб'єкта є здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні. Такий судовий контроль, вважаємо, є частиною всієї судової діяльності в конкретному кримінальному провадженні, який, як й інші складові цієї діяльності, націлені на вирішення головного питання кримінального процесу – питання про кримінальну відповідальність. І в цьому сенсі, на наш погляд, судовий контроль є елементом правосуддя. А те, що судовий орган (в особі слідчого судді) починає свою роботу ще під час досудового розслідування, говорить лише про високий ступінь розвитку діяльності правосуддя та її системний характер.

Щодо здійснення судового контролю першою категорією слідчих суддів, то в юридичній літературі традиційно виділяється дві його форми: а) попередній (або перспективний), який проявляється, зокрема, у розгляді питань, які стосуються застосування, зміни чи скасування заходів забезпечення кримінального провадження; прийнятті рішень про проведення окремих слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій в ході досудового розслідування та ін.; б) послідуочий (або ретроспективний) судовий контроль, який полягає, зокрема, у розгляді скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора під час досудового розслідування; перевірки дотримання законності в питаннях затримання особи та тримання її під вартою та ін.

Що ж стосується здійснення судового контролю під час досудового розслідування слідчими суддями другої категорії, то, відповідно до чинного КПК, вони уповноважені лише вирішувати питання, пов'язані з проведенням негласних слідчих (розшукових) дій.

По-друге, виокремлення законодавцем самостійної процесуальної фігури слідчого судді (на відміну, наприклад, від суддів, які уповноважені на здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх), на наш погляд, не означає його спеціалізації (така форма спеціалізації не передбачена й в Законі України «Про судоустрій та статус суддів»). Адже, чинний КПК не виключає можливості здійснення слідчими суддями повноважень щодо розгляду кримінальних справ по суті.

Однак, вирішуючи окремі питання кримінального провадження в ході досудового розслідування, вони тим самим унеможливають свою участь у розгляді справи в суді першої та апеляційної інстанції, оскільки повторна участь судді у кримінальному провадженні законом не допускається (ст.76 КПК).

**Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach,
Právnická fakulta**

PRÁVNA VEDA A PRAX V TREŤOM TISÍCROČÍ

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie

PRÁVNA VEDA A PRAX V TREŤOM TISÍCROČÍ

medzinárodnej vedeckej konferencie

27. – 28. február 2015

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach,
Právnická fakulta, Košice

KOŠICE 2015

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie
PRÁVNA VEDA A PRAX V TREŤOM TISÍCROČÍ

/27. – 28. február 2015/

Programovy a vedecky vybor: doc. JUDr. Gabriela Dobrovičová, CSc
doc. JUDr. Sergej Romža, PhD
JUDr. Ivan Roháč, LL.M, MBA, PhD
doc. JUDr. Julius Kovach, CSc
JUDr. Martina Řeřichová
JUDr. Yana Lengerova, CSc

Za odbornú a jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.
Rukopis neprešiel jazykovou úpravou.

Vydal: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Košice, 2015

OBSAH

HISTÓRIU A TEÓRIA ŠTÁTU A PRÁVA, FILOZOFIU PRÁVA

Бедрий М. М. Тема копних судів у юридичній науці Російської імперії.....	7
Богініч О. Л. Феномен дії права сили у третьому тисячолітті	10
Бровко Н. І. Актуальні проблеми юридичної теорії та практики як об'єкт зацікавленості філософії права.....	13
Булавина С. Є. Державні акти II Речі Посполитої в галузі освіти: 30-ті рр. XX ст. (історико-правове дослідження).....	15
Васецький В. Ю. Історичні та правові передумови виникнення феодалного міського права в Середньовічній Європі.....	18
Власенко В. П., Завальний А. М. Напрями діяльності правоохоронних органів в сучасних умовах	21
Гермашев Ю. А. Право на свободу інформації як фундаментальне право людини.....	24
Legka O. V. Legal techniques: concepts and types.....	26
Майстренко С. В. Християнські етико-правові засади економічної діяльності....	29
Паліюк В. П. Божественне походження судової влади.....	32

ÚSTAVNÉ PRÁVO

prof. JUDr. Dmytry Byelov, DrSc. Paradigma konštitucionalizmu, ako dôležitá kategória súčasného ústavného práva Ukrajiny	36
Bysaha J. J. Ústavno-právne základy organizácie a činnosti orgánov notárstva.....	38
Галіахметов І. А. Інституціонально-правове забезпечення транскордонного та регіонального співробітництва територіальних громад України	40
Дробуш І. В. Соціальна функція місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я: актуальні питання реалізації	43
Єльнікова М. О. Вихідні засади інституту прав і свобод людини та громадянина в Україні	46
Закоморна К. О. «Указне право» глави держави в контексті проведення конституційних реформ в пострадянських країнах	48
Колюх В. В. Парламентський індемнітет як гарантія депутатської діяльності.....	51
Lazoryk Ye. V. Dual citizenship in Ukraine theoretical and practical aspects.....	54
Mišanič K. S. Príslušné splnenie rozhodnutí ústavného súdu Ukrajiny ako jedno z hlavných komponentov účinnosti ústavného sudníctva.....	58
Сінькевич О. В. Конституційне право: аксіологічний вимір.....	61

OBČIANSKEHO PRÁVO A RIADENIA; MEDZINÁRODNOM SÚKROMNOM PRÁVO

Белікова С. О. Процесуальний статус прокурора у виконавчому провадженні в контексті нового Закону України «Про прокуратуру».....	64
Phd. Sibilla Buletsa. Conditions of occurrence of rights on the waiver of treatment	67
Васильєва-Шаламова Ж. В. Окремі аспекти визначення поняття сторін в цивільному процесі України	70
Вонсович Х. І. Договірне регулювання допоміжних репродуктивних технологій	73
Гринько Р. В. Правоохоронний характер заходів оперативного впливу у зобов'язальних правовідносинах	77
Діковська І. А. Дострокове виконання договірної зобов'язання у міжнародних уніфікованих документах та за правом окремих країн.....	80
Ільченко Г. О. Особливості самозахисту цивільних прав споживачів страхових послуг	83
Калинюк С. С. Взаємовідносини інституту адвокатури та органів нотаріату: окремі аспекти	85
Климутин В. А. Особенности возмещения морального вреда по законодательству Украины.....	89
Короед С. О. Про роль судді в цивільному судочинстві України: забезпечення громадянам права на ефективне відновлення в правах і ефективний спосіб судового захисту.....	92
Лепех С. М. Порядок нарахування процентів на банківський вклад: спірні питання.....	95
Лешанич Л. В. Договір про патронат як адміністративний договір.....	97

OBCHODNÉ PRÁVO A RIADENIA

Корчак Н. Н. Регулятивная роль государства в сфере конкуренции	101
Орлова О. С. Перспективи реформування й напрями гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні	104

PRACOVNÉ PRÁVO

Заборовський В. В. Окремі проблемні аспекти механізму притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.....	107

ŽIVOTNÉ, PÔDA, POĽNOHOSPODÁRSKY PRÁVO

Григор'єва Х. А. Правова природа штучно вирощеного м'яса (м'яса «in vitro»).....	110

Заверюха М. М. Види використання лісових ресурсів в Україні. Поняття та значення деревних відходів	112
Kovalenko T. O. Legal Aspects of Providing of Agricultural Lands' Priority in Ukraine	114
Mateusz Sieńko. Agricultural production cooperatives	118
Sydor V. D. Notion of Methodology of the land law	121
Чабаненко М. М. Становлення системи аграрного права України: період колгоспного права.....	123

SPRÁVNEHO PRÁVO A RIADENIA; FINANČIE PRÁVO

Аністратенко Ю. І. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності: сучасний стан та перспективи розвитку	127
Березовська І. Р. Основні засади формування державної інформаційної політики України	128
Боднарчук О. Г. Права та юридичні обов'язки як міра правомірної поведінки працівників пенітенціарної системи	131
Боднарчук О. І. Щодо діяльності омбудсмена у сфері захисту прав дітей в Україні	134
Будник Ю. А. Сутність та система адміністративно-правових засобів забезпечення права громадян на освіту	137
Волік В. В. Організаційно-правові засади розвитку міського транспорту України в умовах євроінтеграції	140
Діордіца І. В. Адміністративне правосуддя щодо спорів, пов'язаних із припиненням діяльності громадських об'єднань	142
Ісаєва Ю. М. Забезпечення позову в адміністративному судочинстві України: загальні положення	144
Коробко В. Г. Формування позитивного іміджу державної служби охорони при МВС України.....	146
Латковський П. П. Роль принципів та норм бюджетного права у регулюванні бюджетно-правових відносин	149
Сударенко О. В. Щодо питання про сплату податку на прибуток неприбутковими організаціями	152

TRESTNÉ PRÁVO

Дмитрук М. М. Проступок та відповідальність в теорії кримінальної законотворчості.....	156

Корчагин О. Н. Типологии легализации (отмывания) доходов от незаконного оборота наркотиков: криминологический взгляд	159
Podgorodynskiy Vadim. The system of crimes against honour and dignity under Criminal Code of France	164
Шекк Е. А. Региональное законодательство в сфере профилактики наркомании: формирование и развитие в субъектах Российской Федерации (на примере Приволжского федерального округа).....	167
TRESTNÉHO RIADENIA; KRIMINALISTIKY	
Абрамова К. В. Предмет прокурорського нагляду під час надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні	172
Вапнярчук В. В. Загальна характеристика процесуального статусу суддів та їх диференціація.....	174
Шаркова А. М. Перспективні напрямки наукових досліджень проблем забезпечення права на свободу та особисту недоторканність у кримінальному процесі України	177
MEDZINÁRODNÉHO VEREJNÉHO PRÁVO; PRÁVO EURÓPSKEJ ÚNIE	
Анисимова М. Ф. Достижение баланса интересов налогоплательщиков и государства в процессе интеграции Украины в ес: иллюзия или реальность?	180
Гамбаров Г. Д. оглы. Предоставление членства в ФАТФ в контексте реализации политики «двойных стандартов»	183
Задорожній О. В. Дії Російської Федерації проти України з огляду на зміст принципу поваги прав та основних свобод людини	186
Іваночко І. Б. Окремі аспекти впровадження міжнародних стандартів у процесі реформування судочинства в Україні	189
Качурінер В. Л. Класифікація принципів екологічної політики Європейського Союзу	191
Роговик О. Д. Порівняльний аналіз Африканської системи захисту прав людини з Європейською та Міжамериканською регіональними системами захисту прав людини основні критерії	193
Севрюков А. П. О гармонизации законодательств государств-членов ОДКБ	196
Hubai A. M. European Business Law from the inside: free movement of goods through the prism of the Keck & Mithouard cases	200